

PROCEDURA POSTĘPOWANIA Z DZIECKIEM PRZEJAWIAJĄCYM ZACHOWANIA AGRESYWNE W PRZEDSZKOLU SAMORZĄDOWYM W GRABÓWCE

I. Podstawa prawna

1. Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. z 2021 r. poz.1082 ze zmianami);
2. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach. (Dz. U. 2017 r. poz. 1591);
3. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych w publicznym i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2003 r. poz. 69 z późn. zm.)

II. Cele procedury:

1. Eliminowanie agresji jako zagrożenia dla bezpieczeństwa wychowanków korzystających ze świadczeń przedszkola oraz pracowników przedszkola.
2. Usprawnienie i zwiększenie skuteczności oddziaływań wychowawczych wobec dzieci przejawiających zachowania agresywne.
3. Wskazanie działań zapobiegawczych oraz naprawczych w stosunku do dziecka przejawiającego zachowania agresywne.
4. Uświadomienie rodzicom dziecka ich roli w procesie wychowawczym i wypracowanie metod współpracy pomiędzy przedszkolem, a rodzicami służących pokonywaniu agresji wśród dzieci.
5. Zapobieganie, we współpracy z rodzicami dziecka, zachowaniem niepożądanym dzieci, w szczególności o charakterze agresywnym.

III. Definicja zachowania agresywnego.

Za zachowanie agresywne uważa się:

wszelkie zachowanie (fizyczne lub słowne), którego celem jest wyrządzenie krzywdy psychicznej lub fizycznej - rzeczywistej czy też symbolicznej jakiejś osobie lub czemuś, co ją zastępuje. Rozróżnia się agresję fizyczną, agresję słowną oraz agresję bezpośrednią-skierowaną na osobę lub rzecz wywołującą uczucie wrogości, agresję przemieszczoną skierowaną na obiekt zastępczy oraz samoagresję – skierowaną na samego siebie*

Cytowane za: Jagoda Tracz – Dral w *Agresja i przemoc szkolna*. Biuro analiz i dokumentacji Kancelaria Senatu. Warszawa 2012 (s.3-4)

IV. Reguły postępowania doraźnego wobec przejawów agresji.

1. Zarówno każdy nauczyciel, jak i inny pracownik przedszkola zobowiązany jest do przeciwstawiania się przejawom agresji ze strony wychowanków.
2. Podejmując interwencję wobec agresywnego dziecka, należy dążyć do zapewnienia bezpieczeństwa wszystkim wychowankom, a także sobie.
3. Reakcja wobec przejawów agresji powinna być adekwatna do skali zagrożenia spowodowanego agresją, jak również do okoliczności zdarzenia, wieku i stopnia rozwoju sprawcy.
4. Podejmując interwencję wobec agresywnego dziecka, należy powstrzymać się od przejawiania w stosunku do niego agresji fizycznej i słownej. Należy unikać zachowań, które mogłyby naruszać godność osobistą dziecka (nie wyśmiewać, nie obrażać, nie zawstydząć) moralizowania i wchodzenia w dyskusję z dzieckiem. Reakcja powinna być stanowcza, a przekaz słowny prosty i jasny. Użycie siły fizycznej jako środka przymusu jest ostatecznością stosowaną wyłącznie w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa dziecka lub innych osób. Działaniom skierowanym na usunięcie bezpośredniego zagrożenia powinna towarzyszyć próba wyciszenia dziecka poprzez rozmowę lub odwrócenie jego uwagi.
5. W przypadku postępowania doraźnego wobec dziecka przejawiającego agresję ze strony osoby dorosłej następuje natychmiastowa reakcja mająca na celu przerwanie zachowania agresywnego. Należy stworzyć sytuację, w której dziecko ma możliwość uspokojenia się i przemyślenia swojego zachowania. W dalszej kolejności następuje rozmowa nauczyciela z dzieckiem – zwrócenie uwagi na możliwe konsekwencje zachowania i omówienie alternatywnych sposobów rozwiązania zaistniałego problemu. Należy przypomnieć dziecku zasady i normy obowiązujące w grupie i wyciągnąć konsekwencje z niewłaściwego zachowania dziecka.
6. Wychowankowie, przeciwko którym skierowana była agresja, powinni zostać otoczeni opieką, a w razie doznania przez nich krzywdy powinna im zostać udzielona pomoc.
7. Osoba podejmująca interwencję, niebędąca wychowawcą grupy, do której uczęszcza agresywny wychowanek, informuje o zdarzeniu wychowawcę.
8. Fakt agresywnego zachowania dziecka powinien być niezwłocznie (tj. w dniu zdarzenia) zgłoszony bezpośrednio rodzicowi odbierającemu w danym dniu dziecko z przedszkola. Nauczyciel z zaistniałego zdarzenia wykonuje notatkę służbową.
9. Jeśli zachowanie wychowanka wiąże się z uszkodzeniem ciała innego dziecka, nauczyciel ma obowiązek niezwłocznie poinformować rodziców dziecka poszkodowanego o zaistniałej sytuacji.

IV. Reguły postępowania systemowego wobec dziecka przejawiającego agresję

1. W przypadku powtarzających się przejawów agresji nauczyciel informuje dyrektora placówki o problemie agresywnego zachowania wychowanka.
2. Nauczyciel we współpracy z rodzicami podejmuje działania wychowawcze zmierzające do eliminacji trudności i rozwiązania problemów dziecka. Nauczyciel informuje rodziców o dotychczas podjętych działaniach. Wspólnie z rodzicami ustala sposób rozwiązania problemu.
3. Nauczyciel zobowiązany jest do wspomagania rodziców w pracy wychowawczej z dzieckiem, m.in. poprzez doradztwo w zakresie dobrych praktyk wychowawczych, wskazanie odpowiedniej literatury, proponowanie odpowiednich zabaw i ćwiczeń do realizacji w środowisku rodzinnym, przekazanie informacji o instytucjach wspomagających rodzinę.
4. W przypadku nieskuteczności działań wynikających z braku chęci współpracy rodziców nauczyciel przedstawia problem agresywnych zachowań dziecka na radzie pedagogicznej.
5. Jeżeli zachowanie nadal nie ulega poprawie, na temat zaistniałych problemów odbywa się spotkanie rodziców dziecka, wychowawców i specjalistów w obecności dyrektora przedszkola. Wychowawca w porozumieniu z rodzicami sugeruje badania psychologiczne lub inne oddziaływania w celu otrzymania dalszych wskazówek dotyczących prowadzenia dziecka.
6. Jeśli dziecko zagraża własnemu bezpieczeństwu, bezpieczeństwu innych dzieci lub/i pracowników przedszkola, rodzice dziecka mogą zostać poproszeni o odebranie dziecka z przedszkola. W sytuacji odmowy rodzica, placówka zastrzega sobie prawo do powiadomienia pogotowia ratunkowego.
7. W przypadku gdy zachowanie agresywne oraz trudności wychowawcze utrzymują się powyżej dwóch miesięcy, pomimo podejmowanych przez przedszkole działań zapobiegających eskalowaniu agresji i współpracy z rodzicami, Rada Pedagogiczna rozważa poinformowanie o sytuacji Sąd Rodzinny.

V. Osoby podlegające procedurze.

Do przestrzegania niniejszej procedury zobowiązani są dyrektor, nauczyciele i pracownicy Przedszkola Samorządowego w Grabówce oraz rodzice dziecka bądź jego prawni opiekunowie.

Załącznik nr 1
do procedury postępowania
z dzieckiem przejawiającym
zachowania agresywne

Grabówka, dnia .....

Wyrażam zgodę na zastosowanie wobec mojego dziecka

.....

(imię i nazwisko dziecka)

poniższej procedury wychowawczej w przypadku wystąpienia u dziecka zachowań
agresywnych zagrażających zdrowiu i bezpieczeństwu jego samego, innych dzieci
lub nauczycieli.

1. Polecenie ustne powtórzone w razie potrzeby.
2. Próba podjęcia wykonania prośby razem z dzieckiem (bycie blisko, wzięcie dziecka za rękę).
3. Odsunięcie/wyciszenie dziecka w sytuacji problemowej - prośba, by dziecko chwilę odpoczęło na krzeselku, bądź wyprowadzenie z sali i pozostanie poza grupą pod opieką dorosłego do czasu, gdy dziecko się uspokoi.
4. Przytrzymanie dziecka np. za rękę.
5. Holding - trzymanie dziecka w uścisku, całkowite zabezpieczenie osób znajdujących się wokół przed kopnięciem czy biciem przez dziecko.

.....

(podpis rodziców/prawnych opiekunów)

Załącznik nr 2

do procedury postępowania
z dzieckiem przejawiającym
zachowania agresywne

MATERIAŁY INFORMACYJNE

Czym jest dziecięca agresja i jakie są jej formy?

Agresja to każde zamierzone działanie w formie otwartej lub symbolicznej, mające na celu wyrządzenie komuś lub czemuś szkody, straty lub bólu (Ranschburg 1985, s. 77).

Formy dziecięcej agresji:

Agresja fizyczna – polega na ataku fizycznym bądź obronie. Jej przyczyną często bywa konflikt o zabawkę lub pomysł na zabawę. Przejawia się zarówno biciem, kopaniem, szczypaniem, gryzieniem, jak i wrywaniem sobie zabawki, popychaniem, rzucaniem i niszczeniem przedmiotów.

Agresja werbalna – polega na konfrontacji słownej związanej z wyzwiskami, a także z obwinianiem, skarżeniem, lamentowaniem. Są to także: klótnie, obraźliwe słowa, prowokowanie.

Agresja pośrednia (cicha) – występuje wtedy, gdy dziecko wyłącza się z komunikacji, świadomie ignoruje i wyraża przesadnie brak zainteresowania innymi dziećmi. Sygnalizuje antypatię i broni się przed kontaktem społecznym, przygotowuje w tajemnicy przykry dowcip.

Agresja relacji – może prowadzić do wykluczenia z grupy pewnych osób, przedstawienia siebie w lepszym świetle oraz narzucania komuś swojej woli.

Zachowania agresywne dziecka to także:

- opór wobec rodzica/nauczyciela;
- niszczenie przedmiotów własnych i cudzych;
- przesadne żądanie zainteresowania oraz uwagi ze strony innych;
- przeszkadzanie innym dzieciom;
- wybuchowość;
- żądanie natychmiastowego zaspokojenia potrzeb;

- krzyki i groźby wobec innych dzieci.

Przyczyny zachowania agresywnego:

- niezaspokojenie potrzeb lub pragnień dziecka;
- nieprawidłowe wzorce rozwiązywania konfliktów społecznych;
- nowe sytuacje życiowe przerastające dziecko (np. pojawienie się młodszego rodzeństwa, rozwód rodziców itp.);
- brak jasno określonych norm i zasad zachowania;
- niskie poczucie własnej wartości;
- nieumiejętność radzenia sobie z własnymi emocjami (np. złość, gniew, lęk, frustracja);
- brak odpowiedniej ilości odpoczynku;
- zbyt duży dostęp do środków masowego przekazu (Internet, gry);
- komputerowe, bajki, filmy i programy, w których występuje przemoc, agresja);
- reakcja obronna na zagrożenie (zagrożenie może być fizyczne np. hałas, gorąco, tłok lub psychiczne: wyśmiewanie, upokarzanie, poczucie niesprawiedliwości)
- konsekwencja wczesnodziecięcych przeżyć (np. bicia, ostrego karania).

Sposoby zapobiegania dziecięcej agresji:

- rozpoznanie indywidualnych potrzeb dziecka oraz stworzenie warunków
- umożliwiających mu zaspokojenie ich w odpowiednim stopniu;
- stworzenie atmosfery zaufania, akceptacji i bezpieczeństwa;
- dawanie dobrych wzorców do naśladowania;
- ustalenie jasnych zasad i reguł, konsekwentne ich przestrzeganie;
- wzmacnianie zachowań pozytywnych (np. pochwała słowa);
- budowanie wewnętrznego systemu wartości;
- współpraca rodziców/prawnych opiekunów z nauczycielem dziecka;
- stworzenie sytuacji umożliwiającej pozbycie się negatywnych emocji,
- rozładowanie złości poprzez stosowanie takich metod jak: rysunek terapeutyczny, bajkoterapia, pantomima, ćwiczenia ruchowe, zabawy relaksacyjne z muzyką, ćwiczenia oddechowe.

Przykłady sposobów pozbywania się i odreagowania dziecięcej złości:

- skrzynia/pudełko złości – w środku znajdują się stare gazety, które dziecko może gnieść, gdy wpadnie w złość;
- malowanie jaskrawymi kolorami na dużym arkuszu papieru;
- ludzik złości – np. pacynka lub skarpeta z namalowaną twarzą, do której można włożyć rękę i opowiedzieć o swoim zdenerwowaniu;
- zorganizowanie w domu/przedszkolu kącika złości – miejsce, w którym dziecko może usiąść i wyciszyć się kiedy odczuwa zdenerwowanie;
- spłukiwanie złości wraz z wodą w toalecie;
- woreczek złości, w którym dziecko może zamknąć negatywne emocje;
- terapia ruchem – wytupywanie złości np. na gazecie, planszy;
- ćwiczenia oddechowe – wydłużanie fazy wydechowej uspokojenie układu nerwowego, np. rozdmuchiwanie złości;
- wprowadzenie zabawek sensorycznych, piłek, masażerów itp.;
- zabawy z kartami emocji – wybranie kart z emocjami towarzyszącymi dziecku;
- rozmowa, stworzenie opowiadania.

Organizacje udzielające wsparcia:

- Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Białymstoku
ul. Słonimska 15/115-028 Białystok; tel. (85) 741 62 35
www: <http://pppp.powiatbialostocki.pl>
- Niepubliczne poradnie PP (treningi TUS, TZA)
- Infolinia dla rodziców i nauczycieli w sprawie bezpieczeństwa dzieci: 800 100 100

Treningi wzmacniające radzenie sobie z trudnymi emocjami:

- Trening Umiejętności Społecznych
- Trening Zastępowania Agresji
- Trening Kontroli Złości

Polecana literatura i przydatne artykuły:

- Agresja fizyczna dziecka w wieku przedszkolnym - ePedagogika
- Sposoby pracy z dzieckiem agresywnym w wieku przedszkolnym i szkolnym - YouTube
- Joshua D. Sparrow, Thomas B. Brazelton: Złość i agresja u dzieci.
- Jane Nelsen: Pozytywna dyscyplina.
- Carla Naumburg: Jak ograniczać napady złości u dziecka i zyskać spokój w rodzinie.
- Anna Kańciurzevska: Tomcio rozwiązuje problemy. Złość i agresja.
- Caroline Pellissier, Virginie Aladjidi: Przestańcie się kłócić! Porozumienie bez Przemocy objaśnione dzieciom.